

Stärkt självkänsla med

korsstygn och stramalj

Slöjd är action, det står klart under en dag i textilläraren Riitta Oja-Löfqvists sal. Men medan eleverna knypplar, knyter och kör symaskinsslalom odlar de abstrakta värden som självtillit, kulturarv och entreprenörskap.

TEXT: KATARINA BJÄRVALL

FOTO: HELÉNE GRYNFARB

Dagen började tidigt. Redan klockan tre på natten vaknade Riitta Oja-Löfqvist med funderingar över skolans alla besparingar. Kanske ska hon ta chansen, gå ned i tid och göra något eget? Det behövdes en stund framför teven innan hon somnade om.

Fem timmar senare rullar hon in på Sundbyskolans parkering i Spånga. Sonen Lucas, 13, hoppar ur nästan innan bilen stannar. Efter kommer Riitta Oja-Löfqvist, barbent i vårkylan. Hon tar svängen genom lärarrummet och hämtar kaffe innan hon korsar skolgården, berömmar en syslöjddad ärtgrön mössa i stimmet på trappan och låser upp dörren till sin sal en trappa upp i Estethuset.

Halva 5A väller in för att tävla i femkamp. De ska möta klassens andra halva i grenarna nålning, symaskinsslalom och klipp av smal bandremsa plus två träslöjds grenar. Stämningen är på gränsen till vild.

- Vilket är bäst, att köra långsamt på banan eller snabbt utanför? frågar en pojke.

Riitta Oja-Löfqvist slår fast att det blir straffsekunder för den som kör ut. Upphetsningen byts mot koncentration.

Idén till femkampen fick hon när nationella prov infördes i årskurs 5. Även i slöjd ska man kunna prestera, tänkte hon.

- Vi ska väl inte vara sämre än de teoretiska ämnen.

Men Arvid Magnusson vill inte bara tävla, han vill sy.

- Kan jag bli klar med mina kalsonger idag? frågar han och tar fram ett par Burberryrutiga boxershorts där nästa moment är gylfen.

Det blir han inte. Femkampslektionen avslutas med att klassen unisont deklamerar Riitta Oja-Löfqvists hejaramsa:

- Vi visar vad vi känner, vi är syslöjdens vänner!

Nu har Riitta Oja-Löfqvist fyrtio minuters rast. Hon sätter sig vid sitt bord och gör några anteckningar om den senaste lektionen. Runt hela salen omkring henne, från golv till tak, hänger tofflor och väskor, Batmanmärken och Alfons Åbergdockor, trasmattor och benvärmare.

Det mesta har hon gjort själv. Elevernas pågående alster är undanlagda men Riitta Oja-Löfqvist plockar fram ett par nästan färdigsydda byxor i jeanstyg och visar hur omsorgsfullt de är utformade. Pojken i nian som sytt dem har IG i många ämnen.

- Vore det inte för slöjden skulle han kanske inte orka komma till skolan alls. Och jag behöver inte göra mer än att se honom, säger hon.

Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan (NU -03) bekräftar bilden: teoritrötta elever har större närvaro i slöjd än i andra ämnen. Ja, slöjden är faktiskt, tillsammans med idrotten, skolans populäraste ämne, visar undersökningen.

- Vi har det lugnare här. Och vi har roligt, säger Riitta Oja-Löfqvist.

När hon själv som ung på 1970-talet valde textilläroarbete var det inte lugn eller roligheter utan inre rikedom som lockade.

- Jag tänkte först bli civilingenjör men det verkade vara ett så fattigt liv - bara pengar och makt.

Klass 6A gör entré. Adam ska sy korsstygn, Rachel ska jobba med sin handduk och Markus vill bli klar med handskarna. Stämningen är mjuk och varsam. Riitta Oja-Löfqvist sätter sig panna mot panna med en flicka över hennes arbete och håller en annan pojkes kinder mellan sina händer.

Syslöjd är ofta lika med väntan på hjälp. Men Riitta Oja-Löfqvist har avskaffat väntetiden genom en skylt på väggen: tänk först efter, fråga sedan en kamrat och kom sedan till läraren.

Oskar Lindgren rycker gärna in och hjälper villrådiga kompisar. Han gillar syslöjd.

- Man får bestämma själv vad man ska göra. Och om man inte vet så kollar man bara i en pärm, det finns alltid något.

När Riitta Oja-Löfqvist ska beskriva vad som präglar hennes pedagogik idag så svarar hon med ett ord: individualisering. I

årskurs 7 är till exempel ett av målen att man ska kunna sy i elastiskt tyg.

- Det kan man göra enkelt, som att sy en mössa med sick-sack, men man kan också öka tempot och sy en sån här med dubbel overlock, säger hon och pekar på en bikini i ljusblått och silver som hänger från taket.

I alla skapande ämnen befinner sig eleven nära sitt alster, på samma sätt som en konstnär ibland är sin konst. Riitta Oja-Löfqvist jobbar med att skilja på sak och person.

- Om du gör något fel är jag tydlig med att det är saken som blev knasig medan du är bra. Allt för att öka självkänslan, säger hon.

Hon jobbar medvetet med utvärderingar.

- Ingen ska göra klart något här utan att ha fått applåder. Josefine Lindgren - Oskars tvillingsyster - har broderat ett örngott med texten "Skaffa dig ett liv" i korsstygn. Hon visar upp det för klassen.

- Vad hette tyget Jossan rev bort med pincett? frågar Riitta Oja-Löfqvist.

Tystnad.

- Stra...?

- Strategisk?

- Stramalj.

Att prata slöjd är nytt inom slöjddämnet, säger slöjdforskaren Marléne Johansson vid Göteborgs universitet när jag ringer henne. Hon menar att det är viktigt för slöjddämnet

status att eleverna få syn på lärandet i vad de gör. Men samtidigt: Slöjd är att tillverka, betonar hon.

Riitta Oja-Löfqvist vill inte överteoretisera slöjden.

- Eleverna vill inte komma hit för att lyssna, de vill jobba. Man kan diskutera saker med dem men man ska inte dela ut papper.

Det finns andra sätt än teorier att vidga och fördjupa ämnet. Inom ramen för regeringsprojektet Skapande skola har Riitta Oja-Löfqvist hyrt in designern Bea Szenfeld som i juni ska hålla tre workshops på skolan. Skapande skola har också gett möjlighet för flera klasser att besöka slöjdworkshops på både Etnografiska och Nordiska muséet.

Lunchen blir hektisk. Riitta Oja-Löfqvist skyndar till matsalen, lassar på pytt och sallad och lyfter blicken mot en matte/NO-lärare som berättar att biträdande rektorn Stig Wiström har kallat till extramöte i lärarrummet klockan 12.10. Vad kan det gälla? Ingen vet.

För att förbereda nästa lektion, en övning i löpande bandteknik, tar hon vägen över salen och möblerar om innan hon skyndar över skolgården. Hon hinner precis höra Stig Wiström avsluta sin information till kollegiet:

- ...i en hotfull situation måste man kunna ringa 112 genast, kan alla det?

Frågan har sitt ursprung i en incident ett par dagar tidigare då en elev använde en sax på ett sätt som uppfattades som hotfullt. Riitta Oja-Löfqvist känner honom väl.

- Så som han har det hemma ska ingen unge behöva ha det, konstaterar hon när hon är tillbaka i klassrummet med andan i halsen.

Undersökningen NU -03 visade att slöjdlärare är den mest stressade lärargruppen. Förklaringen är, enligt Marléne Johansson, att slöjdandet inte går att stressa fram - det måste få ta tid.

Riitta Oja-Löfqvist fikar aldrig med kollegorna utan tillbringar tiden mellan lektionerna i salen. Det som kräver mest är dokumentation - att anteckna vad varje elev gjort och att sammanställa dokumentationen från alla andra ämnen när det gäller de egna mentorsbarnen.

Klockan 12.40 ska löpande bandet börja rulla. Elever i halva 8C ska istället för att sy varsin tröja ansvara för varsitt moment inom tröjproduktionen. Men bara fyra elever är på plats. En efter en droppar resten in, utrustade med godispåsar, festis och generade ursäkter.

Efter 20 minuter är de igång. Två elever klipper ärmar, en klipper framstycken och en bakstycken, tre elever nålar, en syr fast muddar och en syr ihop tröjorna.

- De får se specialisering och snabbhet men också tristess, säger Riitta Oja-Löfqvist.

När lektionen är slut har de lyckats: nio turkosa barntröjor hänger på ett streck, färdiga att skickas till Kina - varifrån större delen av vår egen import av billiga kläder kommer.

- Tanken är att visa att vi också kan hjälpa andra, säger Riitta Oja-Löfqvist.

Hon vill inte belasta eleverna med skuldkänslor men teman kring textilproduktion och återbruk är numera givna inom slöjden.

Löpande band-temat är ett samarbete med SO-ämnet där åttorna just har läst om industrialismen. Riitta Oja-Löfqvist lägger ned stor möda på att integrera andra skolämnena i textilslöjden.

- Med till exempel matte kan vi göra mycket för att visa hur man omsätter teorier i praktiken, som med radie och omkrets och pi.

Dagens sista lektion är Elevens val. Två killar och tio tjejer syr mjukisbyxor, knypplar spets och knyter hundkoppel. Riitta Oja-Löfqvist funderar över hur hennes ämne plötsligt blivit coolt.

- Korsstygn var ju förspilld kvinnokraft när jag utbildades, nu är det modernt.

Men det coola kan komma och gå. Riitta Oja-Löfqvist ser textilslöjdens värde bortom det: i vården av kulturvården, i utvecklandet av entreprenörskap och i det terapeutiska odlandet av självtillit.

- Man får inte passera grundskolan utan att ha fått väva bort sina bekymmer.

Säger Riitta Oja-Löfqvist innan hon kör hem till en lugn kväll. Hamburgare med sonen, läxkoll och tvätt, telefonsamtal

med en vän innan hon somnar klockan elva med viktiga papper från skolan på nattygsbordet.

Fakta/Riitta Oja-Löfqvist

Gör: Arbetar som lärare i textilslöjd på Sundbyskolan i Spånga, en kommunal F-9-skola med ungefär 820 elever.

Familj: Anders Löfqvist, IT-arkitekt, dottern Camilla, 26, sonen Lucas, 13.

Bakgrund: Textillärare utbildad vid Helsingfors universitet. Sedan 1975 verksam vid flera skolor framför allt i Sundbyberg. Har även jobbat som arbetsterapeut och heminredare.

Fritid: Skapar textilkonst i ateljén hemma, just nu vävda mattor i fleece och plast.

Bästa skolminne: "En av mina elever på 80-talet var en kille som knappt presterade något i de teoretiska ämnena. Nyligen stötte jag på honom i en mataffär - där han var chef. 'Hej Riitta', sa han, 'jag har kvar den blå väskan som jag sydde.' Han sa att det var hans bästa skolminne."